

RECENZJE

Przegląd Historyczno-Oświatowy
2023, nr 3–4
PL ISSN 0033-2178

***EDUKACJA I WYCHOWANIE DZIECI I MŁODZIEŻY
W CZASOPISMIENICTWIE SPOŁECZNO-KULTURALNYM
KRÓLESTWA POLSKIEGO W LATACH 1905–1918.
BIBLIOGRAFIA ADNOTOWANA. CZĘŚĆ 1 (s. 928)
I CZĘŚĆ 2 (s. 852), RED. R. BEDNARZ-GRZYBEK,
A. BOŁDYREW, M.M. KACPRZAK, ŁÓDŹ 2023***

Wiadomo od dawna, że czasopisma pedagogiczne były i są dla historyków materiałem badawczym o istotnym znaczeniu. Nie było takiej pewności w odniesieniu do czasopism społeczno-kulturalnych, niepedagogicznych, głównie z tego powodu, że zagadnienia dotyczące oświaty i wychowania pojawiały się na ich łamach przy okazji innych wydarzeń, a więc nieregularnie. Z tym większym więc zainteresowaniem przyjęta została w środowisku historyków wychowania bibliografia adnotowana, która ukazała się w sierpniu 2023 roku. Są to dwa obszerne tomy, zatytułowane *Edukacja i wychowanie dzieci i młodzieży w czasopiśmiennictwie społeczno-kulturalnym Królestwa Polskiego w latach 1905–1918*. Redaktorkami obydwu części są Renata Bednarz-Grzybek, Aneta Bołdyrew oraz Marta M. Kacprzak.

Podstawą bibliografii jest 155 tytułów czasopism społeczno-kulturalnych, ukazujących się w latach 1905–1918, na łamach których dyskutowane były i opisywane zagadnienia dotyczące edukacji, a więc zarówno szkolnictwa, jak i oświaty pozaszkolnej, wychowania w rodzinie, rozwoju dzieci i młodzieży czy roli młodego pokolenia w życiu społecznym. Cezurę początkową tego opracowania wyznacza rewolucja 1905 roku, wyrażająca dążenia niepodległościowe Polaków poprzez demonstracje i strajki skierowane przeciwko caratowi. W styczniu 1905 roku rozpoczął się strajk polskiej młodzieży, który z czasem objął większe miasta Królestwa Polskiego. W lutym tego roku strajkowała m.in. młodzież kieleckich gimnazjów. Również nauczyciele szkół elementarnych, którzy zbrali się w Pilaszkuwie pod Łowiczem, uchwalili wprowadzenie do szkół wiejskich

nauczania w języku polskim, i mimo represji ze strony władz rosyjskich zaczęli tę uchwałę realizować. W wyniku rewolucji car zgodził się na szereg ustępstw, między innymi na wprowadzenie nauczania w języku polskim oraz na zaprzestanie represji wobec ludności unickiej.

Cezura końcowa bibliografii to I wojna światowa, zakończona upadkiem wszystkich trzech mocarstw zaborczych i odzyskaniem niepodległości przez Polskę. W bibliografii zestawiono czasopisma ukazujące się po rewolucji lat 1905–1907 aż do końca I wojny światowej.

Wychodząca w tym czasie prasa pełniła istotną rolę w życiu społecznym, przekazywała bowiem wiadomości ze świata oraz z ziem polskich, dotyczące polityki, ale także życia gospodarczego, naukowego, kultury i sztuki czy działalności organizacji społecznych. Odbiorcy czasopism zawdzięczali prasie dostęp do aktualnych wiadomości. Wiele uwagi na łamach ówczesnej prasy, mimo nieprzychylnych polityki władz zaborczych, poświęcano także edukacji. Czasopisma ukazujące się w Królestwie Polskim były w najtrudniejszej sytuacji pod tym względem, mimo to pisano wiele, popularyzując ideę „naukowego poznania” dziecka i kierowania jego rozwojem, a także nowy model dzieciństwa oraz nowe wzory opieki i wychowania. Analiza ukazujących się wtedy artykułów pozwala na wyjaśnienie nieznanych niekiedy aż do dzisiaj problemów, elementów biografii czy innych zdarzeń z przeszłości.

Dzięki tej cennej, godnej uznania inicjatywie oraz ogromnej pracy osiemnastoosobowego zespołu naukowców reprezentujących takie ośrodki naukowe, jak: Uniwersytet Łódzki, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach, Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, Uniwersytet Wrocławski i Uniwersytet Warszawski, powstała dwutomowa bibliografia adnotowana, zawierająca artykuły, felietony, polemiki, korespondencje i inne teksty, w których podejmowano zagadnienia dotyczące problematyki określonej przez słowa kluczowe, mające związek z edukacją, a więc między innymi: koedukacja, metody wychowania, nauczyciel/pedagog, oświata ludowa, polityka oświatowa i inne.

Tytuły uwzględnionych w bibliografii czasopism zostały ułożone alfabetycznie i opatrzone numeracją rzymską, a tytułom artykułów w obrębie poszczególnych czasopism przypisano kolejne numery arabskie. System ten znakomicie ułatwia poszukiwania interesujących zagadnień bądź osób, tym bardziej że w pierwszym tomie, oprócz wykazu skrótów, jest także wykaz czasopism oraz wykaz słów kluczowych, a na końcu tomu drugiego zamieszczony został indeks słów kluczowych oraz indeks osobowy, które to wykazy mogą stać się przydatnym aparatem badawczym przede wszystkim dla historyków oświaty, pedagogów, a także prasoznawców i kulturoznawców zajmujących się biografiami nauczycieli i pracowników oświaty w Królestwie Polskim czy funkcjonowaniem szkół na terenie Królestwa Polskiego.

Wśród tytułów artykułów znajdzie czytelnik jedno-, dwustronicowe, zamieszczone na łamach wychodzącego w Lublinie tygodnika „Posiew”, jak również obszerniejsze rozprawy, drukowane w miesięczniku „Biblioteka Warszawska”, gdzie oprócz wspomnień pośmiertnych i recenzji ukazujących się wówczas prac publikowano wiele artykułów traktujących o szkolnictwie ludowym, prywatnym oraz wyższym, a także o wielu innych kwestiach związanych z edukacją. Jest więc bibliografia godnym polecenia, znakomitym punktem wyjścia do badań nad problemami zawodu nauczyciela oraz znaczenia ówczesnej szkolnej i pozaszkolnej oświaty w wychowaniu.

EWA KULA

ORCID: 0000-0002-9529-2143

Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach